

/https://www.irna.ir/news/83601856

۲۹ آذر ۱۳۹۸ - ۱۸:۴۰

کد خبر 83601856

فرهنگ / موسیقی

ابوالحسن صبا؛ ادای دینی به عالم موسیقی

تهران- ایرنا- ابوالحسن صبا را پژوهشگران موسیقی نخستین هنرمندی می‌دانند که به پژوهش در عرصه و ردیف‌های موسیقی ایرانی اصرار ورزید، این موسیقی دان را می‌توان ادای دینی به موسیقی برشمرد بواسطه اینکه ابداع کرد، پرورش داد و اندوخته‌هایش را به آینده سپرد.

۲۹ آذر مصادف با کوچ عاشقی در دنیای موسیقی است او که نیمای موسیقی اش می‌خوانند؛ ابوالحسن صبا، ۱۴ فروردین سال ۱۲۸۱ شمسی در تهران و در خانواده ای سطح بالا از لحاظ اجتماعی و آشنا با هنر و ادبیات متولد شد. *ابوالقاسم کمال السلطنه پدر ابوالحسن* به عنوان نخستین استاد او داشته های موسیقی را به وی آموخت. آشنایی ابوالحسن صبا با موسیقی با ساز سه تار آغاز شد. وی پیش پدر سه تار می‌نواخت و چندی نگذشت که به کلاس بزرگان موسیقی آن زمان همچون میرزا عبدالله، درویش خان و علی نقی وزیری راه یافت.

صبا تحصیلات خود را در هنرستان کمال الملک در رشته نقاشی ادامه داد و در آنجا با مقوله های گوناگون دیگر هنرهای دستی همچون ریخته گری، معرق کاری و خاتم کاری آشنا شد و در سال ۱۳۰۲ شمسی وارد مدرسه عالی موسیقی به عنوان تنها مرکز آکادمیک آن زمان شد؛ تلاش این هنرمند جوان در فراگیری اصول موسیقی او را به دانشجویی ممتاز بدل کرد که تشویق همگان را به همراه داشت.

با ورود به کلاس های استاد حسین هنگ آفرین، ابوالحسن صبا به یادگیری ساز ویولن نزد این استاد برجسته مشغول شد و چندی نگذشت که به عنوان نوازنده ای با قابلیت های بالا در سطح موسیقی سنتی ایران شناخته شد.

قطعه فولکلور «زرد ملیجه» نخستین اثری بود که صبا در آن ویولن نواخت. این اثر با تنظیمی جدید بر روی صفحه ضبط و بعدها در زمان انتشار با استقبال قابل توجه مخاطبان همراه شد. پس از فارغ التحصیلی در مدرسه عالی موسیقی از طرف *علینقی وزیری* مامور شد تا در شهر رشت، مدرسه موسیقی تاسیس کند. صبا با سفر به شمال کشور به مدت دو سال در آنجا به سر برد و در کنار تدریس موسیقی با تحقیق در حوزه موسیقی مقامی آن منطقه، قطعاتی قدیمی را که در معرض نابودی بودند جمع آوری کرد.

استاد صبا در سال ۱۳۱۹ به رادیو پیوست و جزو بهترین و ممتازترین نوازنده این رسانه شنیداری محسوب می‌شد و از سال ۱۳۲۶ به عضویت هنرهای زیبا در آمد، علاوه بر آهنگسازی، تالیف کتاب و تدریس خصوصی، استادی هنرستان موسیقی ملی و رهبری ارکستر شماره ۱ هنرهای زیبا از دیگر فعالیت های او بود که این تشکل هنری بعدها به عنوان ارکستر صبا تغییر نام داد.

رفع مشکلات موسیقی، از دغدغه های صبا بود

صبا بر تمامی سازهای موسیقی ایرانی تسلط یافت، بطوریکه هرکدام را عالی می‌نواخت، اما بعدها انرژی خود را بر روی سازهای سه تار و ویولن معطوف و در ادامه این روند آثاری را نیز برای این سازها تدوین کرد.

با تاسیس رادیوی ملی ایران، صبا نیز به عنوان نوازنده ساز ویولن در ارکسترهای این مرکز فعالیت کرد، اما بیشتر توان خود را در آموزش به کار گرفت و در هنرستان موسیقی آن زمان شاگردان بسیاری را تربیت کرد، مقوله ای که او را از هم نسلان خود مستثنی می‌کرد، نگاه ویژه او به داشته های اصیل موسیقی ایرانی بود. وی نزد اساتیدی موسیقی را آموخت که به آن اشراف کامل داشتند و توانستند اندوخته های خود را بگونه ای مطلوب به ابوالحسن صبا منتقل کنند.

ویولن نوازی صبا در زمان خود منحصر به فرد بود. وی با تکیه بر آموزه های موسیقی ردیف دستگاهی و ادغام آن با تکنیک های نوازندگی ویولن، رویکرد تازه ای را از جمله بندی های موسیقی ایرانی ارائه می‌کرد. یکی دیگر از شاخصه های این استاد موسیقی تسلط به انواع سازهای موسیقی ایرانی و سبک های نوازندگی آن بود، آثاری که از آن دوره به جای مانده نشان می‌دهد صبا تا چه اندازه درک متفاوتی از سازهای موسیقی ایرانی داشته است.

کار، هدف و انگیزه اصلی صبا بود و لحظه ای از عمر خویش را به غفلت و بیکاری سپری نمی‌کرد. او بیش از آهنگسازی یک نوازنده متبحر و چیره دست بود. او در شیوه نت نویسی و ردیف نویسی خود کوشید تا با ابداع علائم خاصی اجرای تزئین ها و تحریرها را با کیفیت لازم لحاظ کند. تدوین و تالیف ردیف های موسیقی سنتی یکی دیگر از زمینه های تلاش این بزرگمرد موسیقی بود.

استاد صبا شاگردان بسیاری را پرورش داد که اغلب آنان از موسیقیدانان بزرگ و برجسته و از استادان بنام و موثر در این هنر هستند که از آن جمله می‌توان به *مهدی خالدي، علی تجویدی، حبیب الله بدیعی، رحمت الله بدیعی، پرویز یاحقی، همایون خرم، عباس شاپوری، حسین دهلوی، فرامرز پایور، حسین تهرانی، مجید وفادار، اسدالله ملک* و... اشاره کرد.

وی در نقاشی، خوشنویسی و ساخت ساز نیز مهارت داشت ولی در میان تمام هنرها به موسیقی بیشتر از همه هنرها علاقه مند بود و برای آموزش آن با تعصبات دوران خود مبارزه می‌کرد. رفع مشکلات موسیقی از دغدغه های صبا بود و اعتقاد داشت که نوازندگان فکری بجز تمرین نباید داشته باشند.

صبا ذوق سرشاری در شعر و شاعری نیز داشت. از قراری که مجلات نوشته اند او در این رشته از ادبای عصر کسب فیض کرده است. صبا در کنار اشعار جدی، روی برخی از آهنگ هایی که به نظرش خوش می‌آمد شعری هزل آمیز می‌گذاشت.

صبا؛ پژوهشگری در موسیقی

به اعتقاد کارشناسان و پژوهشگران در تاریخ معاصر موسیقی ما صبا نقشی چون نیما را داشته و کارش با اقبال عامه مواجه شده بود. او نخستین هنرمندی بود که با ردیف های موسیقی ایرانی به صورت خلاق برخورد کرد و به پژوهش در این زمینه اصرار داشت. نهادینه کردن ویولن به منزله ساز ایرانی، وجهه بارز ابداع، ابتکار و

جریان سازی از جمله اقدامات صبا بود که موجب تحول در موسیقی ایرانی شده است، تا جایی که می توان عصر او را دوران طلایی موسیقی ایرانی دانست. کارشناسان و پژوهشگران، صبا را مجتهدی تمام عیار درعالم موسیقی می دانند و اعتقاد دارند امثال این هنرمند در قرن اخیر از انگلستان یک دست تجاوز نمی کند. از استاد صبا آثار مختلفی به جای مانده که از آن میان می توان به *زنگ شتر، سامانی، بهارمست، به زندان، زرد ملیجه، بیاد گذشته، درقفس، رقص چوبی قاسم آبادی، کوهستانی و چهارمضرب های گوناگون* اشاره کرد. به اعتقاد موسیقیدانان در میان قطعات یاد شده از *قطعه زنگ شتر* می توان به عنوان دشوارترین و تکنیکی ترین ساخته صبا نام برد که در ردیف دوم ویولن او به عنوان چهارمضرب سه گاه به چاپ رسیده که نواختن آن نشانگر تسلط و چیره دستی نوازندگان ویولن است.

سرانجام این عالم موسیقی در ۲۹ آذر سال ۱۳۳۶ در ۵۵ سالگی به علت سکته قلبی درگذشت و پیکرش در نخستین روز زمستان ۱۳۳۶ شمسی با حضور هنرمندان و هنردوستان در آرامگاه ظهیرالدوله به خاک سپرده شد. خانه پر گل و گیاه صبا در خیابان شاه آباد سابق کوچه ظهیرالسلام واقع است که در هفتمین جشن فرهنگ و هنر در آبان ماه ۱۳۵۳ به عنوان *خانه صبا* گشایش یافت و ویولن استاد، دستنویس ها، نوشته های چاپ شده و زندگینامه اش در آن خانه در معرض تماشای مشتاقان صبا قرار گرفت.